

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Fazakas József.

BELMUNKATÁRSÁK: BALÓ JÓZSEF, BÁNYAI ÁRPÁD, BOGA KÁROLY, PORTSÁK GYULA, DR. FERENCZI ZOLTÁN, SÓLYOM JÁNOS, SZENTGYÖRGYI LAJOS ÉS ZAJZON PÉNES.

Megjelenik – július és augusztus havát kivéve – havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal. – **Előfizetési ára:** egész évre 3 frt., félévre 1 frt 50 kr. – Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíthatnak. – Kéziratok nem adatnak vissza.

E közlöny beltartalmát illető közlemények a szerkesztőhöz (Fapiaczter 6-ik sz.), az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig – SÓLYOM JÁNOS, községi iskolai tanító, egyleti pénztárnok czimén – a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők.

Vissza-pillantás 1889-re.

(Vége).

A miniszteri intézkedések közül meg kell emléznünk még a tanfelügyelők működésének folyamatban levő szabályozását, minnek szerencsés alkalmazásától a legjobb eredményeket várhatjuk. Bizton hiszszük, hogy az e czélból tanácskozássra felhívott tanfelügyelők előadták a gyakorlat által igényelt javításokra mindnyájunk tapasztalatát s hogy az kellő méltánlyással találkoztak.

Számbavette továbbá a tanfelügyelők útján a miniszter a nem magyar tannyelvű iskolákban elért eredményt a magyar nyelv tanítása körül, a miből következtetnünk lehet, hogy az 1879. évi XVIII-ik t. cz. komoly végrehajtására kellő gond fordítottatik.

A kised-óvodák törvényhozás útján leendő szervezésének előmunkálatait szintén a múlt év javára kell írunk. Ez eszme megvalósításával népnevelési szervezetünk lefelé teljes kiegészítést fog nyerni s talán nem csalódunk jóslatunkkal, hogy kulturpolitikánk terén mostani miniszterünknek ez lesz egyik leggyümölcsözőbb alkotása.

A „Néptanítók Lapja“ azon czélszerű változáson ment át, hogy az általános érdekű miniszteri rendeletek ott tétetnek közzé s e lap gondozásának és használatának az iskolákban való ellenőrzése a tanfelügyelők kötelességévé tétetett.

Az engedélyezett tankönyvek jegyzékének közzététele szintén a múlt évben vette kezdetét.

A harmadik egyetemes tanítógyűlés által annak idején kiküldött végrehajtó bizottság némely tagjai a nyár folytán gyűlést tartottak a tanítótestületek egy részének hozzájárulásával. A kolozsmegyei tanítótestület jól kifejtett és indokolt álláspontjánál fogva, mely őt a kormány által szervezett képviselői gyűlésezés rendszeréhez csatolja, nem vett abban részt. Azonban constátálnunk kell, hogy a kolozsmegyei tanítótestület egy épen e tárgyra vonatkozó terjedelmes nyilatkozatban kifejezést adott azon óhajtságának, miszerint kéressék fel a vall. és közokt. nagym. miniszter úr, hogy mennél előbb hívja ismét össze az országos köpv. tanítógyűlést, melyen a tanítók nyilatkozhassanak az őket érdeklő fontos ügyekben.

A polgáriskolai tanítók országos egyesületének kebelében legfontosabb mozzanat volt a központi választmány működése a tanterv revíziója ügyében. Ez egyesületnek is sok teendője van a képviselt iskolák fejlesztése és tanítószemélyzetének érdekei körül.

Azt a lábra-kapni készülő eszméjét azonban, hogy a maga részére külön tanfelügyeletre aspirál, indokoltnak nem találjuk. Sőt a tanítóképezdékre vonatkozólag legújabbán felmerült hasonló nézetnek is ellene szavazunk. Ha csakugyan napirendre kerül e kérdés, részleteiben is kifejtjük erre vonatkozó nézeteinket.

Tankönyv irodalmunknak a múlt évben nem volt valami gazdag aratása. Mint általános érdekű műveket a Gyertyánffy ABU-jé, a Paal F. és Kiss S. ipariszkolai olvasókönyvének harmadik kötetét, Boga-Szentgyörgyi földrajzát említhetjük meg az elemiiskolai tankönyvek közül, s a Pentsy és Szentgyörgyi által szerkesztett „Kalotaszegi varrottas album“-ot, mely mindenfelé méltó elismeréssel találkozott.

Az E. M. K. E. múlt évi alkotásai közül meg kell emlékeznünk a batázsfalvi és m. nagy-zsombori népiskoláról s a besztercei kisedóvodáról, valamint az általa összeállított és elhelyezett 14. s újból megszavazott és összeállítás alatt levő 18 népkönyvtárról, melyek hivatva vannak a köz- és hazafias művelődés hathatós előmozdítására.

A Kolozsvárt szervezett orthodox izraelita elemi fiú- és leányiskola, állami tantervvel és magyar tannyelvvel, szintén tanügyi krónikánk méltó tárgya. Az ugyaníttieni siketnéma-iskola, gyors és erőteljes fejlődése pedig az erdélyi részekre nézve megbecsülhetetlen nyereség s méltó a legszelebb körben iránta nyilvánuló érdeklődésre és áldozatkészségre.

Ha még megemlítjük, hogy a kolozsmegyei tanítótestület memorandum-szerű előterjesztést tett a közoktatásügyi miniszteriumhoz földrajzi szemléltetési eszközök előállítására iránt s felírt a tanítógyűlési napidíjak és útiköltségek újból való folyósításáért, azt hiszszük, hogy a tanügyi általános érdekű mozzanatoknak elég terjedelmes sorozatáról adtunk számot a múlt évről.

Krónikánk bezárása előtt azonban még meg kell emlékeznünk a „Tanítónők otthoná“-nak megnyitására, mint a magyar tanügyi társadalom egyik legnevesebb alkotására s az ezzel okozati összefüggésben megtartott Zircen jubileumról. Az ünnepeltet ma Magyarország első nevelőnőjének ismeri el. S valamint ő az ő tábora, úgy ez is méltán büszkeséggel tekinthet a maga vezérére. Haladjanak diadalról diadalra a magyar nőnevelés harezmezején!

Az esztendő utolsó nagy eseménye Gönczy Pál

államtitkár nyugdíjba-lépése volt. Hát ennek is be kellett egyszer következni, mint minden emberi dolognak. De hogy a magyar népoktatásügyet nélküle elgondoljunk nagyon nehéz, ezt nem titkolhatjuk. Nem is lesz az különben nélküle, mert az ő alkotásai túlélik őt és túl mindnyájunkat, a kik az ő eszméinek közvetítői vagyunk. A visszalépésével neki nyújtott legmagasabb elismerés koszoruja fényt áraszt a magyar népoktatás ügyére is, melynek szolgálatában már ma oly magasra lehet emelkedni.

Kozma Ferencz.

Zene- és dalegyleteink.

(Vége).

Kedvezőbb volt a sorsuk nemzeti dalainknak. A népdalok úgy termettek a nép ajkán, mint a virágok a mezőn. Népdalok szerzésére már kiválóbb költőink s képzetesebb műkedvelő zenészeink is vállalkoztak. Népdalainkból merítették czigányaink a megenésítendő anyagot s a motívumokat saját szerzeményeikhez.

Azonban a dalköltészet birodalmában is hosszú ideig csak a népdalok művelésénél maradtunk. Nagyobb szabású műénekek nálunk nem keletkeztek, vagy legalább is alig észrevehető csekély számmal. Ha olykor ilyenre volt szükségünk, a külföldi ének gyűjteményekhez folyamodtunk s folyamodunk még ma is. Egyházi énekeink nem nemzeti termékek, azok mindnyájan idegenek, többnyire olasz, svájci, vagy német melódiák. Még nem telt el egy emberöltő, hogy a legelső magyar opera megszületett.

Négyes szólamu karénekeket nálunk régebben csak a collegiumok diákjaitól, meg a vándor színészektől lehetett hallani rendkívüli, ünnepélyes alkalmakkor s talán még egy két gazdagabb kath. plebánia fizetett egyházi énekharatótól vegyes ajkú városainkban. A polgárság kebelében keletkezett dalegyletek a magyar városokban újabb keletűek. Leginkább az országos dalárszövetség hozta őket dívatba. Azóta kisebb városainkban, sőt néhol falukon is alakulnak már dalárdák, ha t. i. találkozik egy ahhoz értő, önfeláldozó (ide talál ez a túlfeszített kifejezés) karvezető, a ki a tagok betanításának nehéz munkájára elszánja magát. Dalegyletekben már egészen laikusok is közreműködhetnek, ha van ahhoz való hangjuk és hallásuk. Ezért magyar községekben inkább is keletkeznek és terjednek a dalegyletek, mint a zenetársulatok. Émezekhez ugyanis nem csak valamely hangszer biztos kezelése, de megfelelő hangjegy ismeret is szükséges, mert ezek nélkül meg sem tudnak alakulni; míg a dalárdák életre kelnek s húzamosabb ideig is eltengődnek a nélkül, hogy éneklő tagjaik a kottáról a szövegnél egyebet le tudnának olvasni.

Az a gyakori eset, hogy dalegyletek alakulnak olyan műkedvelőkből is, a kiket semmiféle hangszerre és hangjegy ismeretre nem tanítottak, kétségtelen bizonyítéka ugyan a zenei hajlamnak és tehetségnek, de még nem elég biztosíték arra, hogy a dalegyletek társadalmunk minden rétegében meggyökeresednek és állandó virágzásban is maradnak. Ugyanis az egyes szólamokat csupán hallás után betanítani, betanulni s kellő szabatossgal csak is emlékeztetből leénekelni hosszadalmas és nehéz munka. Mind a betanuló énekesek, mind a betanító karmester igen nagy fáradsággal jutnak valami számba vehető eredményhez. Olyanszerű vállalkozás ez, mintha egy műkedvelő társulat azon czélból alakulna, hogy színdarabokat fog játszani, de mind olyan tagokból állana össze, a kik nem tudnak olvasni, s a sugónak mindnyájukat csak szájból kellene szerepeikre betanítani. Az ilyen

társulat bizonynyal rövid időn belefáradna az ereje feletti vállalatba s felbomlanék. Ez a sors fenyegeti falusi dalárdáinkat, sőt nem ritkán a városiakat is, ha tagjaik vagy képtelenek, vagy restellik a megfelelő hangjegy ismeretet elsajátítani. Hisz még azok a dalárdáink is, a melyekben a tagok egy része több, kevesebb kottaismerettel bír, mindegyre elbágyadnak s a vezérek kénytelenek díszbankettel, zászlószenteléssel, leggyakrabban táncmulatsággal s más efélékkel tartogatni bennök a lelket. Mire mutat ez? Arra, hogy a tagok még nem bírnak elég képzettséggel, hogy szólamaikat könnyen és biztosan megtanulják s megtartsák, és nem elég önálló, hogy karmester nélkül is elé tudják adni a darabot a magok mulatságára, ha a megfelelő szólamokból egy kis társaság gyűl össze közülök. Már pedig kellő önállóság nélkül az eredmény nem fedezi a ráfordított fáradságot; ezért kell aztán pótlékmulatságokról gondoskodni.

Kezdő dalárdáinknak kétség kívül most még szükségök van efféle kecsesgető alkalmakra részint buzdításul, részint kárpótlásul; sőt szükségök lesz ilyenekre még akkor is, ha a kellő képzettség és önállóság fokára eljutottak; de míg most a műénekek előadása inkább csak ürügy és alkalmasszerző egy kedvesebb időtöltéshez, mely rendszerint lefoglalja az érdeklődést, s elvonja a figyelmet, s felemészti az erőt, időt s olykor a jövedelmet is: majd később, a dalegyletek magasabb műveltségével, maga az ének program előadása és meghallgatása lesz a czél, mely semmi más mulatságnak nem engedi magát alárendeltetni. Erre kell dalegyleteinknek törekedniök.

Nem csak az ének, hanem a hangszeres zene művelését is be kellene rendszeresen vennünk az ifjuság nevelésébe. A zenének s a megfelelő hangjegy ismeretnek olyan helyet kellene tanintézetekben juttatni és biztosítani, mint juttatunk a másik művészeti tantárgynak t. i. a rajznak. Nem fogna ennek jótékony következménye kimaradni. Sok ifjú szerzett már eddig is zenei képzettségé által magának nem csak tisztelőket és barátokat, hanem pályáján elősegítő pártfogókat is; s olyan előkelő házak ajtai nyitak meg előtte, hova a nélkül be nem juthatott volna. Jelenben ha elismerjük is azt, hogy műveltebb ifjainknak a zene művelésénél nemesebb és ártatlanabb időtöltést aligha adhatnánk, be kell vallanunk, hogy középtanodáink legtöbbszörben erről kellőleg gondoskodva nincs. Ha megtűri is az előjáróság, hogy alakulhasson az ifjuság kebelében egy-egy zenetársulat, de maga a tanintézet zenetanulásra sem időt, sem megfelelő tanerőt nem ad.

Egyik, másik tanodában némelykor megtörténik, hogy a szerencsés véletlen anynyi zeneértő tanulót hoz össze, a kikből kitelik egy kis zenekar. Ezek aztán még abban is buzgolkodnak, hogy adakozások és hangversenyek jövedelméből beszerezzék a tanintézet számára a szükséges hangszereket. De mi szokott történni azután, ha e tagok az intézetből kiléptek? Hangszerek, hangjegyek kerülnek a lombtárba, s ott akár a rozsdá meg a penész is megeheti addig, míg ismét összehoz a véletlen egy másik társulatot. Ez aztán kezdheti a dolgot megint elől! És így fog ez lenni mindaddig, a míg zenei succrescentiáról nem lesz gondoskodva; a míg az ifjabb nemzedékből maga a tanoda nem neveltet a zenekar számára új tagokat a kilépők helyébe. Készséggel vállalkoznának a zenei hajlammal és tehetséggel bíró növendékek s gyorsan meg is tanulnának valamely hangszeren kielégítő sikerrel játszani s evvel együtt elsajátítnák a kotta ismeretet is, csak lenne, a ki tanítsa, s adnának nekik időt és módot reá. De hányadik tanintézetünkben van erről gondoskodva? Mennyi jó zenetehet-

ség marad nálunk paragon a miatt, hogy az öt felnevelő tanintézetből a zeneművészetben semmi alapot nem visz ki magával az életbe, melyet érettebb korában tovább művelhetne s értékesíthetne! Igy aztán iskolavégzett ifjaink jó nagy része, mert nemesebb időtöltéshez nincs sem szoktatva, sem képesítve, künn a közéletben, mint Mokány Berezi a Borsszem Jankóban, szólaltatja a „csöndest“, már t. i. a kártyát.

A legtöbb tanintézetünkben az énektanítás sem áll azon a fokon, a melyen állhatna, tehát kellene is állnia. Ennek különböző okai lehetnek; vagy nincs, a ki tanítsa, vagy nem juttatnak reá időt; vagy nem becsülik eléggé, vagy pedig olyan nehéz dolognak tartják a hangjegyekről való éneklést, mint az egyiptomi hieroglifák leolvasását, s ezért meg sem kísérik bevinni az iskolába.

Már pedig ábécét tanulni a gyermekkor való. Ekör még minden dolog új és érdekes, s minden csekélység fontos a fejlődő lélek előtt. Az ész fogékony; a benyomások elevenek és állandók; az utánzó képesség erős. Felnőtt korban már unja az ember az elemekkel bajlódni; sőt némelyeknek elsajátítására már nem is képes. Ez állítás igazolására példát kaphatni minden zeneés dalkörben eleget.

Nagy paedagogiai vétket követnek el mind a családok, mind a tanintézetek, ha a kedélyképzés leghatalmasabb tényezőjét, a zene és énekművészetet kihagyják nevelési eszközeik közül. Olyan fejlesztő tornászaton viszi ez keresztül a növendék szívét, mint a számvetés az esztét; mindkettő kipótolhatlan a maga nemében s semmi mással nem helyettesíthető.

Valameddig a zeneművészet csak czellengőben hagyott mostoha gyermekök marad közép- és főtanodáinknak; valameddig a műének elméleti és gyakorlati tanítását minden rendezett tanintézetünk be nem fogadja gondnal és szakértelemmel ápolatantárgyai közé; s valameddig a hangjegyisme elemeinek megismertetését és módszeres begyakorlását meg nem kezdjük már az elemi iskolákban; mindaddig magyar zeneirodalmunk virágzásra nem jut, s hazai zeneművészetünknek azon bajjai és viszásságai, melyeket zene- és dalegyleteink felletti elmélkedésünkben elmondottunk, meg fognak maradni.

Paal Ferencz.

Hogyan szemléltessünk?

A szemléltetés mai használatát megelőzőleg több század vajadásának kellett letelnie, míg Verulámi Báció a tanításnál megmutatta a helyes irányt; megvetette alapját a szemléltető oktatásnak. Ő volt az első, ki nemcsak hangoztatta, de táborat is gyűjtött azon elvnek, hogy a megismerés magoknak a dolgoknak, tárgyoknak és tünetményeknek közvetlen megfigyelésével, vizsgálatával kezdődjék, s az ily módon szerzett ismeretekből legyen felépítve a tudomány épülete.

Ez volt az alapeszme, melyből kifejlődött a szemléltetési oktatás, mely a tanítást az érzékek felhasználására és gyakorlására alapítja.

A szemléltető oktatásnak tulhajtói nem elégedvén meg annak ily módjával tovább mentek. A szemléltetési eszközöket oly anyagokból készítették, hogy azokat jutalmazásokra felhasználhassák s ez által a gyermekek testi és lelki épülésére befolyanak.

E példából látszik, hogy habár az elvkérdésnél nincs is véleménykülönbség, a részletek alkalmazásánál igen gyakori az.

Ez állításom igazsága mellett bizonyít az is, hogy akkor midőn a minden oldalú szemléltetés ellen egyet-

len érv fel nem hozható, kezdenek számosan lenni olyanok, kik a szemléltetési eszközök használatánál, megszorító rendszabályokat javasolnak.

Lássunk ezen bizonyítékok közül szerény ellenvéleményem kíséretében egy párt.

1. Ha a szemléltetési képek, taneszközök, mindig künn vannak, közönségessé válnak s a gyermek figyelmét nem kötik le.

Az már igaz, hogy nincs meg az ujság inger, de igaz az is, hogy nincs meg ennek következménye a felületes vizsgálat s ennek eredménye a felületes tudás.

Avagy az utazó az egyszer látott helyet, ha megbámulta, s benne gyönyörködött, tiszta képet nyert volna? Nem határozottabb ismerete van róla annak, ki gyakran szemlélheti?

Hát egy szép festmény, vagy zenedarab a többször látott, vagy hallott előtt csak olyannak tűnik fel, mint a ki csak futólagosan szerzett róla tudomást?

Vajjon a tavasz, mert minden évben megérkezik, nem kedves évszak, vesztit festői szépségéből, természeti gazdagságából?

2. A gyermek figyelmét más tárgytól elvonja.

Ha ez állítás igaz: elteendő minden szemléltetési kép, mert a figyelmetlenség miatt igen-igen sokat kell vesződni! De a figyelmetlenségnek a szemléltetési képek az oka? A hibát ne keressük külső okokban, midőn az közelebb énkünkben feltalálható.

Habár a szemléltetési képek künnhagyása első látásra káros hatásnak tűnik is fel, vizsgálva az ember természetét épp az ellenkezőjéről kell meggyőződnünk, ha nem vagyunk elfogultak. Ugyanis bármily vonzó legyen a tanítás, nem tudja az a gyermek figyelmét végig lebilincselni, habár a szemléltetési képek eltávolítva volnának is. Mert a képzeteknek sebes szárnya van, pillanat alatt bekalandozza nemcsak az ismert, de a képzelt világot is, s ha az iskolában nincs a mi lebilincselje, van künn az életben. Már pedig inkább legyen gondolata az iskolában lekötve, minthogy holmi gyermeki játszásra irányozza figyelmét.

A fennebbiekben csak azt kívántam kitüntetni, hogy ha az iskolában nincs tárgy, a figyelem lekötésére, talál a gyermek saját világában tárgyat, melyhez eszme lánccolatát fűzre. Aztán különben is, ha a szemléltetési képek szem előtt vannak, nem lévén meg nagy mérvben az ujság inger, mely a kis gyermeket csak felületes vizsgálatra vezetné, az figyelem megoszlást nem szülhet.

Különben is nem látom át: miért kellene a gyermekek szemléltetési körét tudományos kaptafák szerint széthasogatni, hisz a gyermek amugy is künn az életben egymás mellett látja az embereket, állatokat, növényeket, köveket, szóval az őt környező dolgokat s így tényleg egyidejűleg s egymás mellett állanak elő a különböző tudományok: természetrajz, természettan, földrajz stb. elemei.

A mit a természetben egyszerre, mintegy egymásból kifolyóan szemlélhet a nélkül, hogy zavaró hatása még csak feltehető is volna, az iskolában miért kifogásolható?

3. A szemléltetési képek elrakása közben példa van nyujtva a rend, tisztaság elsajátítására, s jó alkalmat, nyujt a foglalkoztató tanmódhoz.

E tétel felállító kétségkívül maguk is meg vannak győződve, hogy a rend, tisztaság és pontosságra szoktatásnak ezer neme van s ezek között csak másodrendű ezen javaslatuk.

4. A szemléltetési képek künn hagyva, ki vannak téve az elrongyolódásnak.

Hát ez igaz! A mi használat alatt van, azon a használat nyomai elmaradhatlanok. Csak hogy a szemléltetési képeknek minél többszöri használata a fődolog, elszakadása kár ugyan, de szemmel látható azon haszon, melyet a folytonos szemlélés szül. S vajjon ha elrakjuk, nem fog elszakadni? S ha künn van is a szemléltetési kép, nagyon jól rá lehet ügyelni, hogy csak a célra szolgáljon, pajzánágnak, játszóságnak tárgya ne legyen.

A fentebbiekben igyekeztem jelezni azt, hogy a szemléltetési képek eltevése mellett felhozható indokokhoz nagyon sok szó fér.

(Vége következik.)

Pap György.

PAEDAGOGIAI ESETEK

16. A hiányos házi nevelés. A tervszerű magántanítás bizonyos tekintetben előnyösebb a nyilvános tanításhoz, de a nyilvános iskola mint nevelő-intézet hívatva van a ferdeirányú, sokszor elhanyagolt házi nevelés mulasztásait, hibáit helyrehozni, mely hívatásának teljesítése biztosítja számára az elsőbbséget a magánnevelés fölött. Hogy mennyire sikerül eme feladatát megoldania, s mennyire vesélyezetteti sokszor a család magaviselete az iskolának legnemesebb intencióit, mutatja a két alábbi eset, melyet tanulság s esetleges okulás céljából közölni szándékozom.

a) Volt egy növendékünk ki részben hanyagsága, részben rossz magaviselete miatt minduntalan részvett megrovásban; a tantestület alkalmazta vele szemközt az összes rendelkezésére álló fegyelmi eszközöket, beszélt a lelkére, igyekezett jó szóval hatni, használt büntetést is, érinkezett a szülőkkel, de mindhiába, sikere csak nem volt a fáradozásnak, úgy annyira, hogy végül kénytelen voltam apjának mondani, hogy az év végén úgy is megbukván, a jövő tanévre, többi növendékeink iránti tekintetből tényleg fel sem veszem többé. A jelen tanév bekövetkeztén, a mi leányunk ismét csak megjelenik apja kíséretében azon kéréssel, vegyem csak fel, ő szentül igéri, hogy az idén jobban fog iparkodni, mert ő csak a mi iskolánkba szeret járni. Jó jelnek vettem ez utóbbi nyilatkozatát, gondolván, hogy végre is meg akar javulni, mert belátja, hogy szigorúságunk az ő rossz tulajdonainak megjavítását célozza. Jó véleményem azonban csakhamar alábbszállt, mert ahelyett hogy igyekezett volna intéseinket magáévá tenni, még azon is rajta kaptuk, hogy szüleit csalja, sőt meglopja, a mit eddig még nem tapasztaltunk nála.

Az eset következőleg történt. Nevelési céljaink elérhetése okából a múlt tanévben intézetünk falai között rendeztünk be egy táncztanfolyamat, melynek látogatására a növendékek felszólítottak. Többi között szóban levő növendékünk is eljött azzal a kéréssel, engedjék meg neki is a tanfolyam látogatása, de minthogy szülei nem tudják egyszerre kifizetni az 5 frtnyi járandóságot, kérte az engedélyt arra is, hogy 5 héten át minden héten 1 frtot hozhasson tartózkodása lerovására. Ez ügyet tantestületileg tárgyalván, azt határoztuk, hogy mindkét kérelmének helyt adunk, mert a szülők anyagi helyzetét méltányoljuk, az engedély megadásával pedig tényleg sikerül ez úton is nevelőleg hatni reá.

Azonban mi történt. Pár nap múlva jön apja azon kérdéssel, vajjon kell-e okvetlenül leányának tánczolni tanulnia, mert gyenge tanuló lévén, ő szívesebben venné, ha a leány tánczolás helyett tanulna. Csendalkozva hallgattam az apa szavait, hiszen mondtam neki, önök maguk kérték az engedélyt, a táncztanulás pedig csakis a szülők tetszésétől függ, arra kényszerítve senki sincs. S mi-

dőn elmondtam még, hogy mi módon kérte leánya a tartózkodás lefizetését, akkor az ámulás sora az apán volt, ki az egészről mitsem tudott s a már megkezdett táncztanulásra is csak véletlenül jött rá, a mikor is mindjárt jött hozzám a dolog tisztázása végett. Majdnem sirva mondta el azután, hogy a jelen esetben a leány bizonyára úgy cselekedett, mint két évvel ezelőtt, midőn még az elemi iskolába járt. Ott az volt szokásos, hogy a gyermekek havi 1 frtnyi külön díj mellett ismétlődő órákra jártak, ő azonban nem tudott erről, mert a leány nem említett s nem is kért semmit. A vizsga után történt, hogy az illető tanító visszatartotta évi értesítőjét, s midőn az apa elment érte, okát kérdezvén a visszatartásnak, azt mondták neki, hogy még az utolsó havi ismétlődő tanításért tartozik egy frttal, s csak ennek kifizetése után kaphatja ki a visszatartott bizonyítványt. Ekkor tudta meg csak, hogy leánya szó és kérés nélkül hozzá még igen csekély eredménnyel eljárt az ismétlődő órákra; a havi tartozékot pedig úgy hozta össze, hogy szüleit, kiknek kis vegyes boltjuk van, a szó valódi értelmében meglopja, időközönként félretéve egy pár krajczárt, valahányszor egy-egy örizetlen pillanatban tellette. Az apa akkor szigorúan megbüntette, de a kívánt eredmény úgy látszik elmaradt, mert a jelen esetben a táncztanítási költséget is így fedezte volna, ha idejekorán rá nem jövünk. Végül nagyon kért úgy engem, mint az egész tantestületet, hassunk közre, hogy eltévett leánya, kinek nevelését elfoglaltsága miatt eddig elhanyagolta, a jó útra térjen.

Segéd-kezünket természetesen megígérve, az osztályfőnökkel végzett tanácskozásom alapján elhatároztuk, hogy a leánynyal, ki az otthon gyakran alkalmazott testi büntetés iránt érzéketlenné vált, majd más javítási módot alkalmazunk. Vasárnap délelőttönként eljön a leány az iskolába, itt a tanítónő példabeszédek s a szentírásnak idevonatkozó helyei elmagyarázásával igyekeznek lelkére s szívére hatni, azután elmegy vele a templomba, időt enged tehát a megtérésre. Azonkívül pedig kiváló figyelembe részesíti minden tettét, otthon is utána kérdezősködik s erkölcsi javulását valamint az ebből folyó lelkiismeret-nyugalmát vele megérteti, így talán sikerülni fog őt a helyes cselekedetek útjára téríteni, s bűnét megtálatni. Ha ezt elérjük, úgy tanítónői feladatunkat a legnemesebb értelemben sikerült teljesíteni; kimutatjuk, hogy az iskola pótolta a hiányos házi nevelést, s a családdal egyetértőleg visszaadta a társadalomnak, az erkölcsileg már is romlásnak indult gyermeket kiből idővel még talán derék nő válhatik.

b) Egy más esetben azonban nem voltunk oly szerencsések. Itt a szülők tapintatlanságán, mondhatni miveletlenségén hajótörést szenvedett az iskola legjobb akaratú törekvése az erkölcsi romlás szélén álló gyermeket megjavítani, s a társadalomnak visszaadni. Pedig itt a veszély még sokkal nagyobb volt, s ha a baj bekövetkezik, legalább nem minket ér a vád, hogy látva a veszélyt, nem működünk közre elhárításán.

Az eset egy polg. isk. IV. osztályu, tehát már serdülő leánynyal történt. Az előző osztályokat is nálunk látogatta az illető, anélkül azonban, hogy akár a tanulásban, akár a magaviseletben haladást tapasztaltunk volna nála, sőt az egész osztály előhaladását és erkölcsi viselkedését is veszélyeztette a különben jó házból való leány, úgy annyira, hogy a tantestület gyűlései elé kerülvén az ügy, két ízben is megbízattam apjával elégedetlenségünket közölni, s őt felkérni arra, hogy leánya megjavítását célzó törekvéseinket szülői s apai szigorával támogassa. Eme a család s a gyermek javát célzó felszólí-

lásaink azonban felelet s eredmény nélküliek maradtak, s mi csak abban lelhattünk megnyugvást, hogy tanítói kötelességeinknek eleget tettünk.

Épen az évfáradó vizsgálatot megelőző napokon történt, hogy szóban levő növendékünk egy level-t kapott postán, a mely, mint a növendékek minden postaküldeménye, kezeimhez került; átadván az illetőnek, egyúttal felszólítottam a levél felbontására s írójának megnevezésére, minthogy az írásból s a leány magaviseletéből következtetve, a dolog gyanusnak látszott nekem. A leány kezdetben vonakodott ezt tenni, később hazugsággal élt, mire én kivettem kezéből a levelet, s beletekintve, a legnagyobb fokban megbotránkoztam mert a levél írójaul egy különben sem jó hírben levő férfi volt megnevezve, s a benne alkalmazott kitételek, egyes pontok s az egészen átvonuló hang arra mutatott, hogy növendékünk erkölcsi tekintetben már is nagyon elsüllyedt; s oly lejtőn halad, melyre csakis a családi nevelés rendkívüli elhanyagolásából juttatott. Kivallatva a növendéket, rögtön elhatároztam ajánlani írni, kéve őt, hogy leányára vonatkozó fontos közlendőim vannak, szíveskedjék pár szóra hozzám fáradni. Arra akartam ugyanis bírni, hogy leányát egész csendben az iskolából kivegye, nehogy ellenkező esetben kénytelen legyek felsőbb helyen kizáratását kérni. Az apa azonban, mint eddig minden jóakarató felszólalásunkat, ezen saját háza becsületét megmenteni s az erkölcsi romlás veszélyét elhárítani törekvő igyekezetünket is meghiusította, hivasomra nem jött, s feleletképen következő jellemző sorokat írta nevemre: „t. cz. A leányom iránti fontos közléséről tudni kíváncsi nem vagyok, s miért is ezennel kijelentem, hogy fennevezett miatt ön által eddigi tett sok firkálása következtében mai naptól kezdve polg. leányiskolát látogatni nem fogja.”

Minthogy a levél ugyan rám volt címezve, de mélyen sértő szavai az egész tantestület eljárására vonatkoztak: elégtételt veendő, a tantestület tagjait, tanácskozányra hívtam, a melyen elszomorodva vették tudtúl az egész esetet, a szülői magavartást fölülte méltatlannak. sőt sértőnek találták egy állami intézettel szemben, melynek tanítói azon voltak, hogy a rossz házi nevelés hibáit lehetőleg javítsák, a leányt oktatásán felül az erény útján megtartsák, s a családi becsületet megmenteni segédkezet nyújtsanak. Végül az iskola s a tanítói kar tekintélyének megővése érdekében elhatározta a tanácskozány az apát az egészről jegyzőkönyvi kivonaton értesíteni s vele tudatni, hogy ha a komoly intő szóra s fontos közlésre nem kíváncsi épen az az apa, kinek leányát az erkölcsi romlás széléről visszarántani akarjuk, úgy kezünket levezesszük leányáról, cselekedjék belátása szerint, a következményeket pedig tulajdonítsa magának, de kijelentjük, hogy itt nem a szülők fogják ki a leányt az iskolából, hanem mi zárjuk ki innen mint olyant, kinek jónevelésű gyermekek közt nincs s nem lehet helye.

Ezzel azután befejeztetett az egész ügy, a leány nem jött többé iskolába, szülői pedig azóta nem ismernek bennünket.

Nagyon elszomorító, mondhatni fájdalmas eset volt ez bizony. Megtanultuk ebből, hogy sokszor bizony teljesen hiába való a tanító legnemesebb célú törekvése; ha a család nem működik egyetértőleg az iskolával a nevelés nagy munkájában, ha a szülő nem támogatja a tanítót gyermeke lelkének képzésében és szívének nemesítésében: akkor a nevelési eredmény nem lehet teljesen kielégítő.

Az volna óhajtam, hogy bár mindig a család és iskola áldást hozó együttműködése mondaná tollamba a paedagogiai eseteket.

a.

Kivonat a „Revue pedagogique” m. é. októberi számából. Mult év aug. 12 én nyílt meg Párisban a népoktatásügyi congressus a francia közoktatásügyi miniszternek elnöklote alatt. A congressuson részt vett 1500 francia és körülbelől 100 külföldi képviselő.

Ausztria-Magyarországból részt vett Dittes, a bécsi paedagogium igazgatója; továbbá képviselve voltak Anglia, Belgium Németalföld, Svájc, Németország, Spanyolország, Olaszország, Svédország, Oroszország, Egyiptom, az Egyesült-Államok, Mexikó, Brazília és az Argentin köztársaság.

Összülés volt 12, 14, 15 és 16-án Az elsőből 3 bizottság lett kiküldve a következő kérdések tanulmányozására: 1) Mily alakban és mértékben taníthatók a gazdasági, ipari és kereskedelmi ismeretek az elemi és felső-népiskolában, továbbá a tanítóképzőben? 2) Mily szerepet kell juttatni a nőknek az elemi oktatásban, mint tanító-nőknek, igazgatóknak és felügyelőknek? 3) A tanítóképzőkkel vagy hasonló iskolákkal kapcsolatos gyakorló-iskola szerepe és szervezete.

Az első kérdés megvitatására kiküldött bizottság előadója következő jelenést terjesztette a congressus elé: A gazdasági oktatás kérdése nem támasztott hosszas vitát. A bizottság azon elvből indult ki, hogy arra gondolni sem lehet, hogy az elemi oktatás bármely fokán is a növendékekből a szó valódi értelmében vett gazdákat képezzünk; hogy különösen azt kell nekik megtanítani, a mit később nem lesz alkalmuk megtanulni; hogy e végből különösen arra kell törekedni, hogy felébresszük a gyermekben a gazdaság iránti előszeretetet és a megfigyelés képességét, s hogy képesek tegyünk arra is, hogy a számára irt népszerű munkákat megérthesse.

A felső népiskolában már nagyobb mérvet ölthet a gazdasági oktatás, megtartva azonban az elméleti (tudományos) jellegét; e fokon egy speciális gazdasági tanfolyam helyén van, a mennyiben a megszerzett elméleti ismeretek kiegészíthetők megfelelő gyakorlatokkal akár kertben, akár mezőn. Az eszközök kezelése azonban csak másodrendű dolog, a mennyiben e jártasság fáradtság nélkül elsajátítható utólagosan, akár a mindennapi gyakorlat által, akár a szakiskolákban. Egy szóval a bizottság azon nézetben van, hogy hasznos és szükséges a gazdasági ismereteket jó elméleti oktatásra alapítani.

A mi végül a tanítóképzőket illeti elégségesnek véli a bizottság a tanítójelöltet annyira képezni, hogy képes legyen akár az elemi, akár a felső népiskolában a gazdasági ismereteket a fennebb említett módon eltanítani.

A bizottság nagy többséggel a következő pontokat szavazta meg.

1) A gazdasági oktatásnak az elemi iskolában írásbeli gyakorlatokkal, olvasmányokkal és különösen megfelelő gyűjteménnyel, kerttel és iskolai kirándulásokkal kísérvé leginkább a növények fejlődésére kell támaszkodnia.

2) A falusi felső népiskolában a gazdasági tanfolyamnak és a gyakorlómezőn bemutatott kísérleteknek a helyi viszonyokhoz kell alkalmazkodniuk.

3) A tanítóképzőben a tanítójelöltek képesítendőek arra, hogy a gazdasági ismereteket a két első pontnak megfelelően eltaníthassák.

Mind a három pontot minden vita nélkül magáévá tette a congressus.

A kereskedelmi oktatás kérdése a legkönnyebben és legrövidebben lett eldöntve. A bizottság egyhangulag elejtendőnek véli a tulajdonképeni kereskedelmi oktatást az elemi iskolában és a tanítóképzőben, mivel egyfelől a 12 éven aluli gyermek értelmi fokát meghaladja, másfelől

kevés hasznot nyújtanak a tanítójelöltnek, a ki amugy is túl van balmozva tárgyakkal.

Mindazonáltal élénken nyilvánult az a vélemény, hogy a tanítónak nem szabad elmulasztani alkalmilag megmagyarázni a gyermeknek a leggyakrabban előjövő szerződéseket, milyenek az adás-vevési szerződések; továbbá felvilágosítani a tanulót az okmányok aláírásáról s ennek következményeiről; a gyakorlati moral szempontjából. Epen úgy a tanítóképzőben is, a nélkül, hogy a tanterv bármilyen változtatást szenvedne, a tanulót meg kell ismertetni a kereskedelmi jog, kereskedelmi számtan és könyvitel elemeivel.

Azonban a felső népiskolában már helyénvalónak látja a bizottság a tulajdonképeni kereskedelmi oktatást is. Azonban itt is különbség teendő a tárgyak két csoportja között; nevezetesen az elsőbe tartozók, a minők a szépiás, földrajz, élőnyelvek és keresk. számtan általánosabb értékűek, míg az árúisme, a szállítási eszközök elemi ismerete s az üzleti irodai gyakorlatok valóban csakis azoknak szükségesek, a kik magokat kereskedői pályára szánják. Az első csoportbeli tárgyakat mint általánosabb érdekeket kizárólag minden felső népiskolában tanítandóknak véli a bizottság, míg az utóbbiakat csakis nagyobb városokban, a hol nagyobb kereskedelmi házak vannak.

A mint az előadó jelentéséből kitünik, az ipari oktatás élénk, mondhatni szenvedélyes vitát támasztott, a mi azonban tévedés eredménye volt. Ugyanis a bizottságnak némely tagjai tévesen fogták fel a kérdést, a menyiben azon ipari oktatás kérdését vitatták, a mely egyszerűen az általános nevelésnek egyik tényezője, kiegészítő része, a melynek célja a látás tökéletesítése s a kézügyesség fejlesztése; holott a congressus elé a hivatászerű iparoktatás kérdése volt terjesztendő megvitatás végett.

Az előbbi kérdést ugyanis már a négy év előtt Havrebán tartott congressus tárgyalta s az előadó véleménye szerint ez az időköz igen rövid arra, hogy ez a kérdés a jelen congressus elé kerülhetne.

Az utóbbi értelemben vett ipari oktatás kérdése nem nagy hullámokat vert, mert a bizottság csakhamar ki mondta, hogy „a hivatászerű ipari oktatás nem egyeztethető össze sem a népiskola, sem a tanítóképző feladatával és tantervével.“ Azonban megjegyzi az előadó, hogy a felső népiskolákat nem érinti ez a vélemény; mert a bizottság, tekintettel arra, hogy mind hangosabban nyilatkozik a közvélemény, hogy a felső népiskolák nem képezik a növendéket elég gyakorlatias irányban, sőt hogy még a parlamentben is kifejezést nyert az az óhaj, hogy ezen iskolák gyökeresen átalakítandók, nem akarta tárgyalása körébe vonni a felső népiskolákat. Tehát a kérdésnek ezt az oldalát függőben hagyandónak véli a bizottság.

Az összülésben, mely elé az előadó a fennebbi jelentést terjesztette, a congressus több tagja azt indítványozta, hogy az előadó utolsó megjegyzése értelmében a bizottság határozati javaslatában tétessék az „elemi“ szó a „népiskola“ elé, hogy a felső népiskolák annál világosabban kizárassanak a congressus határozatából. Azonban a congressus egyik belgiumi tagja ellene szolt ennek, mert ezáltal eléáll a felső népiskola kérdése, a milyen iskola sok államban teljesen hiányzik.

Több francia és külföldi tag hozzászólása után a congressus elvetette a javasolt kiegészítést s megszavazta a bizottság határozatát a maga eredeti alakjában.

Bournáz János.

EGYESÜLETI ELET.

Tanítótötestületünk központi választmánya a közgyűlés megbízásából elkészítette a vallás- és közokt. m. kir. miniszter úr ő Nagyméltóságához a kérvényt a tanítói gyűlésekre utazó tanítók napi díjai tárgyában. E kérvényt szó szerint közöljük az alábbiakban.

Nagyméltóságú Vallás- és Közoktatásügyi m. kir. Miniszter úr!

Kegyelmes Urunk!

Az 1868. évi XXXVIII. t. cz. 147. §-a s az ennek végrehajtása tárgyában 1872. szept. 2-án kelt és a községi nép-, felső nép- és polg. iskolai tanítók testületekké alalásáról s ezek működéséről szóló szabályrendelet értelmében működő tanítótötestületek és egyesületek, hogy minő eredményekkel működnek a hazai népnevelés előbbvitelén és saját művelődésük tökéletesítésén, azokat Nagyméltóságod előtt szerénytelenség lenne e helyen elősorolni s jótékony hatásukat bizonyítgatni.

A tanítótötestületek és egyesületek munkássága a fenn idézett rendelet kibocsátása után élénkebb és eredményesebb volt mind addig, míg Nagyméltóságod néh. b. e. előde az ország kedvezőtlen pénzügyi viszonyai okán az áll. és közs. tanítóknak és tanároknak a tanítói gyűlésekre adott úti- és napi díjait 1887. márcz. 12-én 9.666 sz. a kibocsátott rendeletével beszüntette.

Ezen sajnós rendelkezés megfosztotta az áll. és közs. tanítókat azon segélyektől, melyeket részükre a fenn idézett szabályrendelet 9. §-a biztosított a tanító-gyűlések alkalmából, s a melyek lehetővé tették a tanítósnak a nevelés-oktatás érdekében szükséges kölcsönös érintkezést.

E segélyek elvonásának hatása nem maradt el. Napról napra mindinkább hangzik a panasz a tanítótötestületek életének lazultságáról. A tanítói gyűlések azóta néptelenebbek. A kifejtett munkásság ez okból igen sok helyen jelentéktelenebb. Ez által megszűnt a tanítók kölcsönös érintkezésének lehetősége.

Mindezek bizonyítékai annak, hogy a tanítósnak az adott úti- és napi díjakra nagy szüksége volt, mert mostoha anyagi helyzete alig tette és teszi még ma is lehetővé a legjobb akarata, buzgósa és lelkesedése mellett is, hogy szerény fizetéséből a tanító-gyűlések költségeit fedezhesse.

A kolozsmegyei tankerületi tanítótötestület sajnosan tapasztalva a jelzett úti- és napi díjak elvonásának hatásait: elhatározta, hogy Nagyméltóságodhoz eljuttatja azon legalázatosabb kérését, hogy az áll. és közs. tanítóknak úti- és napi költségeit elvonó 9.666—1887. számú rendelet hatályon kívül helyezésével az úti- és napi költségeket ismét utalványozni kegyeskedjék.

Meg vagyunk győződve, hogy e legalázatosabb kérésünk teljesítése a tanítótötestületek életének munkásságát ismét élénkebbé és sikeresebbé fogja tenni. Hiszszük, hogy az ilyen czimen kiadott összeg értékénél nagyobb lesz azon eredmény, melyet hazánk, a tanítósnak kölcsönös érintkezéséből fejlődő munkásság által, népoktatása fejlesztésében és izmosodásában nyerni fog.

Legalázatosabb kérésünket ismételve vagyunk Nagyméltóságodnak

A kolozsmegyei tanker. tanítótötestületnek, Kolozsvárt, 1889. október 31-én tartott közgyűlése nevében

legalázatosabb szolgálai:

Nagy Kálmán,
elnök.

Elek Gyula,
titkár.

Felhívás a hazai tanító-egyesületek és testületekhez.

Mélyen tisztelt Kartársak!

A harmadik egyetemes tanító-gyűlés végrehajtó-bizottságának ez évi szt. István-napján tartott nagy-gyűlése egyetértő akarattal a hazai tanügy és tanítósnagra nézve kiválóan fontos,

azon határozatot hozta, hogy a IV. egyetemes tanító-gyűlés 1890 évben Budapestre okvetetlenül egybehivassék. A gyűlés rendezésével a végrehajtó-bizottság központi választmánya bízott meg.

Itt lesz tehát ismét az alkalom, hogy Magyarország nép-tanítói, tizenkét évi hosszú időköz után, hazánk szívében, Budapesten, összegyűljenek s tehetségeiket, erejüket a népoktatásügy javára értékesítsék, egyesítsék.

Az egyetemes gyűlések fontosságát elismeri mindenki, a ki az egyetértő törekvéseknek, az összetartó munkásságnak híve. A multban tartott három egyet. tanító-gyűlés jelentékeny sikereket mutatott fel úgy a nevelésügy célirányos fejlesztésének terén, mint általában a tanítók szellemi, anyagi és társadalmi állásának emelése körül. De legfőbb sikere az egyet. gyűléseknek mégis abban nyilvánult, hogy az ugyanazon célokért küzdő harcosok közt létrehozta a közvetlen összeköttetést, fejlesztette a kollegialis érzületet, lelkesített a további küzdelemre, megteremtette a tanítóság közt az addig oly nehezen nélkülözött közszellemet; és a mi fő, hű kifejezője volt az ország tanügyi közvéleményének.

E célokért odaadó munkával s szűnni nem tudó lelkesedéssel küzdeni mindenkor nemcsak legszentebb feladata, de elengedhetetlen kötelessége is Magyarország tanítóságának.

Ily elvektől vezéreltetve mondta ki a hazai tanító-egyletek képviselőiből egybehívott szent István-napi nagy-gyűlésünk, hogy az egyetemes tanító-gyűléseket, melyekben minden hazai néptanító, sőt a közművelődés szolgálatában álló bármely tanfőúr sőt tanügybarát is egyenlő joggal s egyenlő kötelezettséggel részt vehet, továbbra is fenn kell tartani, sőt a IV. egyet. tanító-gyűlést már a jövő évre egybe kell hívni.

A végrehajtó-bizottság központi választmánya mélyen átérzi az egyet. tanító-gyűlések nagy jelentőségét és szükségességét, ezért a leglelkesebb örömmel vállalkozik a rendezés munkájára. Fáradozását azonban csak akkor fogja siker koronázni, ha számíthat a kartársak bizalmára s jóakaró támogatására.

Hogy a IV. egyet. tanító-gyűlés eredményében üdvös s úgy a tanügyre, mint magára a tanítóságra is áldást hozó legyen, okvetetlenül szükséges, hogy az kellőleg előkészítettessék.

Ezt tartva szemünk előtt, már előzetesen is két igen fontos körülményre kell szeretett kartársaink becses figyelmét felhívni. Multhatatlanul szükséges tudnunk:

a) mikor (mely hónapban) tartassék a IV. egyetemes tanító-gyűlés? és b) mik legyenek annak tárgyai?

Az első kérdést illetőleg szent István-napi nagy-gyűlésünk határozatilag kimondotta, hogy az egyet. tanító-gyűlés a nagy szünetidőnek vagy az elején, vagy végén tartassék. Tanító-egyleteinktől ill. testületeinktől függ most választani a két időpont között: július 10—15-ike, vagy augusztus 24—29-ike közt tartassék-e meg a IV. egyet. tanító-gyűlés?

A gyűlés tárgyainak végleges megállapítását a szent István-napi gyűlés a végrehajtó bizottság központi választmányára bízta. Mielőtt a központ ez ügyben határozná, szükségesnek tartja erre nézve is a hazai tanító-egyleteket, ill. testületek véleményét meghallgatni.

Egyes tevékenyebb egyletektől, még a szent István-napi nagy-gyűlést megelőzőleg, érkeztek már be hozzánk e tárgyra vonatkozó javaslatok. A tárgyalatni óhajtott tételket most azon bizalomteljes kérelem kíséretében küldjük meg az egyleteknél (testületeknél), hogy azok közül a fontosabbnak látszó kérdéseket kiválasztani s megállapodásaikat velünk mihamarább tudatni sziveskedjenek

Az egyleteket általánosan eddig is ajánlott tételket a következők: 1) A magyar nyelv tanításának általánosítása a beszéd- és értelem-gyakorlatok alapján. 2) A népiskolai tanterv módosítása, tekintettel az osztott és osztatlan népiskolák-

ra. 3) A népiskolai tankönyvek s ezek bírálatának kérdése. 4) A tanítóképző-intézetek reformja s a tanítóképző tanárok kiképzése. 5) Az állami szakszerű tanfelügyelet szervezése, tekintettel a néptanítók előléptetésére. 6) A tanítói állás biztosítása s a tanítók szolgálati viszonyainak szabályozása (szolgálati pragmatika). 7) A kisdednevelés ügyének országos törvény által leendő rendezése. 8) Nemzeti iskolák felállításának kérdése s a neveléstudományok magyar nemzeti alapokon való megteremtése és fejlesztése. 9) A tanítói közszellem állandósítására vonatkozó elvek fejtegetése. 10) Az Eötvös-alap ügyének rendezése. 11) Az általános és kötelező megyei tanító-testületek szervezése. 12) A realismeretek tanításának módja és eszközei. 13) Iskolai egészségügy. 14) A kézimunka a népiskolában. 15) A rajz- és tornatanítás a leányiskolákban.

Az itt közölt tétélekkel semmiképp sem óhajtjuk megkötöni az egyleteket (testületeket) kezét arra nézve, hogy újabb tételket is ne ajánlhassanak; sőt egyenesen felhívjuk kartársainkat, hogy a mennyiben a nevelésügy előbbvitelét célzó fontos kérdést kívánának tárgyalatni az egyet. gyűlésen, nézeteiket velünk közölni sziveskedjenek.

A tárgysorozatot a közp. választmány a tanító-egyletektől beérkezendő vélemények alapján fogja véglegesen megállapítani s azok tárgyalására az egyleteket egy később kibocsátandó felhívásban fogja felszólítani.

Úgy a gyűlés idejére, mint annak tárgyaira vonatkozó vélemények (akár közgyűlésen, akár választmányi ülésen hozassanak is azok) legkésőbb 1890. évi január hó végeig küldendők be vagy az alulírt elnökhöz (lak. Budapest, VI. ker. Érsek-utca 4. sz.), vagy pedig a titkárhoz (lak. Budapest, I. ker. alkotás-utca 19. sz.)

Azon reményben, hogy hazánk tanító-egyleteit (testületeit) a közös cél elérésében teljes bizalommal s tőlük telhető erővel fognak bennünket nehéz munkánkban támogatni, kartársi, hazafiás üdvözlettel maradunk

Budapesten, 1889. évi december hó 4-én, a III. egyetemes tanító-gyűlés végrehajtó-bizottsága nevében:

Lakits Vendel,
elnök.

Somlyay József,
titkár.

I R O D A L O M.

Ötven előjáték orgonára vagy harmoniumra. Szerkesztette Kapi Gyula. Budapest, 1889. Méhner Vilmos kiadása. Ára 50 kr.

A szerző tekintettel volt arra, hogy kezdő orgonistáknak írja művét, s úgy közönségesebb, valamint kromatikus hangnemekből (dur és moll) írt darabokat. Nevezetesen írt: C durból 5, G durból 4, D durból 4, A durból 4, E durból 3, F durból 3, B durból 2, Es durból 3, As durból 2, A mollból 3, E mollból 3, H mollból 2, D mollból 3, G mollból 3, C mollból 3, F mollból 3 előjátékot. Ezen darabok beosztás, alakítás, zöngzet szerint a zenetörvényeinek mind megfelelnek. A terz- quartsext, terz- quintsext és septakkordok feloldásai szabályosok, hatással s mesterileg vannak keresztülvive. Szakértelemre vall a nyílt quinták kikerülése. A mű utasítással szolgál a pedal használatára is. Ezen művet zeneirodalmunkra nézve nagy nyereségnek tartom s kezdő, sőt gyakorlottabb orgonisták használatára is legmelegebben tudom ajánlani.

Nagy Kálmán.

Előfizetési felhívás Diesterweg „Wegweiser“-ét magyarra fordítja Bányai Jakab néptanító. Egyelőre előfizetést hirdet a mű általános részére. A kötet terjedelme 15—16 ív lesz. Előfizetési ár 2 o. é. frt. A megrendelés Nagy-Becskerekre intézendő f. é. jan. 31-ig. A kötetet f. é. márczius 31-én küldi szét a fordító. Ajánljuk az érdeklődők figyelmébe.

V E G Y E S E K

— **Segélypénz engedélyezés.** A vallás- és közokt. m. kir. miniszter néhai Dézsi Domokos volt farnosi ev. ref. tanító özvegye Király Kata részére évi 84 frt. segélypénzt engedélyezett az orsz. tanítói nyugdíj-alapból.

— **Költségvetések megállapítása.** A vall. és közokt. m. k. miniszter m. é. decz. 11-én 47.262—1889. sz. a. kelt rendelete értelmében, az 1890 91-ik tanévtől kezdve, az állami és államilag segélyezett népoktatási intézetek évi költségvetéseit többé nem évenként, hanem 5 évről 5 évre fogja megállapítani. Az évi számadásokat azonban továbbra is minden tanév végén be kell adni a kir. tanfelügyelőségekhez.

— **Állandó tanmenetek és módszeres értekezletek a felsőbb leányiskolákban.** A vallás- és közokt. m. kir. miniszter m. évi 37.320 sz. a. kelt s az illetékes kir. tanfelügyelőkhöz intézett leiratában elrendelte, hogy az állami felsőbb leányiskolák tanári testületei, tekintettel a helyi viszonyokra, saját eszközeikre, a használatban levő tankönyvekre s főképen az áll. felsőbb leányiskolákban érvényben levő tantervre, állandó tanítási menetet készítsenek a f. iskolaév közelebbi két hónapja alatt. E tanítási menetek állandóságra számitanak, de módosítások is eszközölhetők rajta, mely módosítások a kir. tanfelügyelők útján minden év május havában a miniszterhez terjesztendők fel jóváhagyásra. Az állandó tanmenetek a használandó tankönyveket is megjelölve, ez iskolák részéről a használandó tankönyvek jegyzékének évenkénti bemutatását a miniszter megszünteti. Elrendeli továbbá a min., hogy a rendes havi értekezleteken kívül szept., decz. és márczius hónapok első felében egy-egy módszeres értekezletet tartsanak a tanári testületek a következők éharmadban tárgyalandó olvasmányok, írásbeli feladatok stb. tárgyában. Az erről vezetett jegyzőkönyvek a kir. tanfelügyelők útján a felsőbb l. iskolák miniszt. biztosához s onnan a miniszterhez felterjesztendők.

— **Méhészet a tanítóképző intézetekben.** Az okoszerű méhészet terjesztése és fejlesztése érdekében, a vallás- és közokt. m. kir. miniszter m. é. decz. 16-án 31.752. sz. a. kelt rendeletében arra hívja fel az állami tanítóképző intézetek igazgató-tanácsait, hogy a gondjaikra bizott tanítóképző intézetekben a méhészet gyakorlati oktatását kísérik figyelemmel s ne mulaszták el a fejlődés elé gördülő akadályokat eltávolítani. A földmivelésügyi m. kir. miniszter rendelete szerint a méhészeti vándor-tanítók a jövőben is előadásokat fognak tartani a tanítóképző intézetekben. Meghagyja továbbá a min. a képezdei méhesek ápolását és jó karban tartását. Ennek állapotáról valamint a méhészeti oktatásról évenként jelentést vár el. Az intézetek részére, a magyar méhészek szakközlönye, a *Magyar Méh* megrendelendő, hogy az ifjúságnak ez által is a méhészet iránti kedv és hajlam ébrentartassék. Ugyanily értelemben megkereste a min. az egyházi főhatóságokat is.

— **Tankönyvek bírálata.** Több ízben megtörtént, hogy egyes nem engedélyezett tankönyvek szerzői v. kiadói, ismételve is kérték a vall. és közokt. m. kir. minisztert, hogy könyveiket másodízben is bíraltassa meg s a nem engedélyezést kimondó rendeleteit változtassa meg. E kérések figyelembe vétele alkalmával tapasztaltatott, hogy a másodízben való megbíraltatás az első ízben kimondott ítélet megváltoztatására okot nem szolgáltatott. Ennek alapján a vall. és közokt. m. kir. min. m. é. decz. 18-án 53.380. sz. a. elrendelte, hogy jövőre a már megbíralt és nem engedélyezett tankönyvek ugyanazon alakban való újabb megbíraltatása nem engedtetik meg.

— **Köszönet.** Dr. Koch Ferencz kolozsvári áll. tanítóképezdei r. és egyetemi h. tanár 5 frtot ajándékozott a kolozsvári áll. tanítóképezde önképzőköri zenekarának. Ked-

ves kötelességet teljesítünk, midőn e szivességért e helyen is kifejezzük a nevezett önképzőkör halás köszönetét. Kolozsvárt, 1890. január 11-én. Az elnökség.

— **Előléptetések a vall. és közokt. miniszteriumban.** Ö Felsőge Abt Kamil vall. és közokt. miniszteri osztálytanácsost miniszteri tanácsossá, Szalay Imre és dr. Klamarik János oszt. tanácsosokat pedig czimzetes miniszt. tanácsosokká nevezte ki.

— **A tanítónők otthona.** A Mária Dorottya-egyesület által Budapesten az Orczy-uton építettet s az elagzott vagy munkaképtelenné vált tanítónőknek menedékhelyüi, az átutazóknak, vagy több ideig a fővárosban tartózkodóknak szállásul szolgáló „tanítónők otthona” t. m. hó 12-én szentelték fel s nyitották meg. A megnyitás d. e. 11 óra után folyt le az intézet ebédelőjében. A megnyitáson ott voltak: Mária főhercegnő, az egyesület védnökönője, Klotild és Margit főhercegnők, gr. Csáky Albin, Berzeviczy Albert, Verédy K., Tóth J. stb. Mária főhercegnőt Tóth József egyl. alelnök üdvözölte. A főhercegnő az üdvözlésre válaszolva, kijelentette, hogy nagyon boldognak érzi magát, hogy ezen üdvös és szép czélú intézetet megnyithatja. Szavait így végzé: „Szivemből kívánom, hogy e szép intézet a jó Isten áldásával fejlődjék és virágozzék, édes hazánk közművelődésének javára és a tanítás és nevelés szent ügye körül kiérdemült tanítónők sorsának biztosítására. Isten áldja drága hazánkat!” Az otthonban jelenleg három tanítónő lakik. Az otthon felügyelő miniszteri biztosa dr. Morlin Emil, vall. és közokt. min. titkár.

— **A „beregmegyei tanító-egyesület” kiadta s a „Halász-alap” első évi díjával megjutalmazta Hitter Ferencznek „Halász Ferencz kir. tanfelügyelő beregmegyei működésének méltatása” cz. pályaművét.** A gondosan megírt füzet melegen méltatja a nevezett tanfelügyelő 10 évi (1876—1886) működését Beregmegyében s hiven tükrözi vissza az ottani közművelődési állapotok fokozatos fejlődését. Megjelent Beregszászon, 1889. „Haladás” könyvnyomda.

— **Az erdélyi gazdasági egyesület saját főszerkesztőjéül az „Erdélyi Gazda”-t a „Méhészeti Közönlöny”-nyel együtt közlése, közs. előjáróságok, körjegyzők, lelkészek, iskolák és tanítók valamint az erdélyi részekben fenálló gazdasági egyesületek tagjai számára 1 frt. 50 kr. előfiz. díj mellett küldi meg. Az előfizetések Kolozsvárra küldendők e f. hó végéig. Ajánljuk az érdekeltek figyelmébe.**

— **Uj lapok.** Méhner Vilmos kiadásában Budapesten „Nemzeti iskola” cz. népoktatási folyóirat indult meg. A lap megjelenik havonként 2-szer; szerkesztője dr. Kerékgyártó Elek fővárosi polg. isk. tanár. Előfizetési ára egész évre 4 frt. — „Az én ujságom” cz. alatt Pósa Lajos és Benedek Elek Budapesten gyermeklapot szerkesztenek ez éven kezdve. Singer és Wolfner kiadásában (Budapest Andrassy-ut) jelenik meg hetenként. Előfizetési ára egy évre 4 frt., félévre 2 frt. Ajánljuk az érdekeltek figyelmébe.

— **Lederer Ábrahám ismeri nevü paed. író, a budapesti izraelita tanítóképző intézetnek 32 éven át tanára, tanári állásától m. hó 12-én megvált.** Az intézet tanári kara és ifjúsága ez alkalommal bucsú-ünnepélyt rendezett tiszteletére, melyen az intézet ig. tanácsa nevében dr. Verédy K. fővárosi kir. tanfelügyelő arany tollat nyújtott át emlékül Lederernek. A tanári kar nevében Bánóczy József intézett a távozóhoz beszédet.

TARTALOM: Vissza-pillantás 1889-re (Vége.) *Kozma Ferencz.* — Zene- és dalegyleteink. (Vége.) *Paul Ferencz.* — Hogyan szemléltessünk? (Vége köv.) *Pap Gy.* — Paedagogiai esetek: A házi nevelés hiányai. *A.* — Lapszemle: Népoktatási kérdések a párisi nemzetközi tanügyi congressuson. *Bourház János.* — Egyesületi élet: A kolozsm. tanítótestület kérése az úti-és napi költségek tárgyában. Felhívás a hazai tanító egyesületek és testületekhez. *Lakits Vendel.* — Irodalom. — Vegyesek.